

STORTINGET

Representantforslag 85 S

(2023–2024)

fra stortingsrepresentantene Rasmus Hansson, Lan Marie Nguyen Berg og Une Bastholm

Dokument 8:85 S (2023–2024)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Rasmus Hansson, Lan Marie Nguyen Berg og Une Bastholm om en rask omstilling av en oppdrettsnæring i krise

Til Stortinget

Bakgrunn

Kystnatur, fiskere og lokalsamfunn påføres i dag store dyrevelferds- og miljøproblemer som følge av lakselus, forurensning og rømt fisk fra oppdrettsnæringen. I tillegg er lidelsene for oppdrettslaksen enorme. 63 millioner laks døde i merdene i 2023, blant annet av lusebehandling, vintersår og sykdommer. Problemene har fått utvikle seg gjennom mange år og under flere ulike regjeringer uten at det har blitt iverksatt effektive tiltak.

I NOU 2023: 23 fra havbruksutvalget foreslås det en rekke tiltak for å forbedre situasjonen. Et av de mest sentrale er å innføre en miljøfleksibilitetsordning som gir mulighet til å øke produksjonen innenfor eksisterende tillatelser hvis økningen skjer med konvertering av åpne merder til produksjonsteknologi som sikrer lavere miljøpåvirkning og mindre lus.

Forslagsstillerne mener det haster med å innføre en slik ordning. Dagens produksjon i åpne merder har medført at det nå ikke åpnes for videre volumvekst i fem av 13 produksjonsområder, fordi dødeligheten på utvandrende vill laksesmolt er så høy i disse områdene at de enten klassifiseres som gule eller røde i trafikklyssys-

temet. Dette er en tap-tap-situasjon for oppdrettslaks og villaks. I tillegg påvirkes sjørreten negativt.

Muligheten for en fortsatt volumvekst gjennom å konvertere til ny teknologi som sikrer kontroll på lusesituasjonen, vil sikre både en bærekraftig omlegging av lakseoppdrett samt en industriell sikkerhet for satsing på ny teknologi.

I 2021 utredet Menon Economics hva som skal til for å sikre en slik overgang (Menon-rapport 79/2021). Deres konklusjon var at en volumvekst på 50 prosent ved overgang til ny teknologi, i tillegg til gradvis innføring av økt miljøavgift for de som ikke konverterer, ville være et effektivt virkemiddel for å sikre en omlegging. Havbruksutvalget har tatt til seg dette virkemiddelet gjennom forslaget om miljøfleksibilitet som en integrert del av tillatelsessystemet for norsk akvakultur.

Dødeligheten må ned

Dødeligheten i oppdrettsnæringen er på et nivå som aldri ville blitt akseptert i landbasert husdyrhold. Nær 63 millioner laks døde i sjøfasen i 2023, ifølge Veterinærinstituttet. Det tilsvarer 16,7 prosent dødelighet. Til sammenligning var det i 2021 2,3 prosent dødelighet blant kyr i melkeproduksjon, 8,3 prosent tap i sauenæringen og 1,5 prosent dødelighet hos slaktegris.

Dødeligheten har vært høy over lang tid og viser ingen tegn til å avta. I Fiskehelse rapporten 2022 trekker Veterinærinstituttet fram skader ved avlusning, gjellesykdom og vintersår som hovedårsaker. Fordi lakselusa har blitt immun mot de fleste former for medikamentell behandling, fjernes ofte lusene mekanisk, med varme eller med leppefisk. Slik behandling er en stor belastning for laksen, som både kan føre til dødsfall direkte og

til svekket fiskehelse med påfølgende økt sykdomsrisiko og svekket fiskevelferd.

Variasjonen er stor. Akvafuture hadde en dødelighet på 3,4 prosent i sine anlegg i 2022, mens gjennomsnittlig dødelighet i oppdrettsnæringen samlet var på over 16 prosent samme år. Forslagsstillerne mener dette viser at potensialet for å redusere dødeligheten er stort ved hjelp av forbedret, men langt på vei allerede eksisterende teknologi.

Havbruksfondet og avgiftssystemet må stimulere til omstilling, ikke til å opprettholde og forverre dagens situasjon

I dag premieres kommuner og fylkeskommuner for å legge til rette for oppdrett i sine kommuner. I 2023 foreslo regjeringen å betale ut 1,4 mrd. kroner til kommuner og fylkeskommuner som legger til rette for oppdrettsvirksomhet gjennom Havbruksfondet, som tilføres midler gjennom produksjonsavgiften og ved salg av ny kapasitet til oppdrett. Det fins i dag ingen føringer eller betingelser for tildeling av midler fra Havbruksfondet bortsett fra å sette av areal og utvide tillatelser.

Forslagsstillerne mener at Havbruksfondet må fungere som et incentiv til å oppfylle politisk omforente mål om mer miljø- og dyrevennlig oppdrett, ved å sikre at det er mest lønnsomt for kommunene å kreve utslippsfrie anlegg, høy dyrevelferd og god miljøtilpassning.

Forslagsstillerne mener også at deler av produktionsavgiften på laks må omgjøres til en gradert miljøavgift som premierer miljøvennlige driftsformer. Oppdrettere som legger om til mer miljø- og dyrevennlige driftsformer, har ingen incentiver i dagens system, men må betale for dette fra egen lomme.

Oppdrettslaks truer villaksen

Villaksen havnet på den norske rødlista i 2021, og fiskeoppdrett er den antatte hovedårsaken. Rømt oppdrettslaks som gyter med lokal villaks fører til genetiske endringer hos villaksen, og produktiviteten kan påvirkes negativt. Vedvarende innkryssning medfører dermed at villaksbestandene over tid byttes ut med en form for forvillet oppdrettslaks. Dette bekreftes i en ny rapport fra Havforskningsinstituttet og Norsk institutt for naturforskning (NINA).

Rømt oppdrettslaks kan dessuten smitte villaksen med ulike sykdommer. Stadig flere villaksbestander vurderes som kritisk truet på grunn av lakselus, ifølge Vitenskapelig råd for lakseforvaltning.

Slam er i dag forurensning, men kan bli en ressurs

Oppdrettsnæringen bidrar også til miljøforurensning. Slam fra oppdrettsnæringen, bestående av fiskeavføring og fôrrester, inneholder store mengder nærings-salter som nitrogen og fosfor. Høye utslipp av nærings-salter kan føre til algeoppblomstring og oksygentap som kan skade dyrelivet. Fôrrester som slippes ut gjennom slam, kan også inneholde miljøgifter som PCB, dioksiner, furaner, klorerte pesticider, bromerte flammehemmere og tungmetaller som bl.a kvikksølv og kadmi-um.

Men slammet er også en ressurs som bør inngå i en sirkulær norsk ressursøkonomi. Slammet kan blant annet brukes til biogassproduksjon. Rapporten «Mulighetsrommet for biogass i Norge» (NORSUS, 2023) anslår at det potensielt kan produseres 1,3 TWh biogass av slam fra fiskeoppdrett. I tillegg kan bioresten fra biogassproduksjon brukes i gjødselproduksjon eller som jordforbedringsmiddel. Den totale produksjonen av biogass i Norge er i dag omtrent 0,7 TWh. Forslagsstillerne mener at oppdrettsnæringen burde vært pålagt krav om oppsamling av slammet, så det kan bli en ressurs i stedet for et forurensningsproblem.

Landbasert oppdrett bør kun tillates på grå arealer

Forslagsstillerne er bekymret for framveksten av landbaserte oppdrettsanlegg. Formålet med slike anlegg er å redusere miljøproblemer, hindre rømming og redusere problemer med lakselus. Men oppdrettsanlegg på land krever langt mer energi enn sjøbasert oppdrett, og noen av dem fører også til enorme naturinngrep. Forslagsstillerne mener at landbasert oppdrett som fører til vesentlige naturinngrep, må stanses, og at landbasert oppdrett kun bør tillates på allerede nedbygde arealer.

Det trengs et moratorium på torskeoppdrett

Forslagsstillerne har merket seg at havbruk med torsk er i vekst. Næringen selv hevder at den har klart å avle fram en torsk som ikke vil rømme, og som ikke gyter i merdene. Det har imidlertid vært flere tilfeller med rømming av oppdrettstorsk i nyere tid, og det er påvist gyteklar torsk i merdene. Begge deler kan være en trussel mot kysttorsken fordi det øker risikoen for kryssninger mellom oppdrettstorsk og kysttorsk som kan svekke kysttorskbestanden. Forslagsstillerne mener derfor at det bør innføres et moratorium på torskeoppdrett fram til problemene med rømming og gyting er løst.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

1. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å innføre en miljøfleksibilitetsordning som gir mulighet for å øke produksjonen innenfor eksisterende oppdrettsinstallasjoner hvis økningen skjer med konvertering av åpne merder til produksjonsteknologi som sikrer null rømming, null utslipp av lakselusegg og/eller lakseluslarver og oppsamling av avfall.
2. Stortinget ber regjeringen innføre et krav til oppdrettsnæringen om nedtrekk i maksimal tillatt biomasse (MTB) ved dødelighet i sjøfasen over fem prosent.
3. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å innrette Havbruksfondet på en måte som tilfører kommunene inntekter fra havbruk, men som samtidig sikrer en rask overgang til bærekraftige driftsformer med mål om null lus, null rømming og null utslipp.
4. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å endre innretningen av produksjonsavgiften på fisk på en måte som premierer mer bærekraftig drift, for eksempel ved å gjøre om deler av avgiften til en gradert miljøavgift som premierer lave utslipp, null rømmingsrate og null utslipp av luseegg/luselarver.
5. Stortinget ber regjeringen utrede og innføre en ordning som sikrer at slam fra havbruksnæringen samles inn og kommer i bruk som ressurs for næringsutvikling og produksjon, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.
6. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å kun tillate landbasert oppdrett på allerede nedbygde arealer for å unngå at landbasert oppdrett fører til nedbygging av natur.
7. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om et moratorium på torskeoppdrett inntil det er avklart om torskeoppdrett er økologisk akseptabelt i områder med lokal villtorsk, og til det eventuelt er tatt i bruk teknologi som reelt garanterer mot rømming, gyting i merd og utveksling av parasitter og sykdom med villtorsk.

8. februar 2024

Rasmus Hansson

Lan Marie Nguyen Berg

Une Bastholm

